
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 339.92

DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(117\)01](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(117)01)

JEL Classification: K13, K23, K33

ГОНЧАРОВА Юлія

E-mail: y.goncharova@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0003-4679-3715

к. ю. н., доцент, декан факультету міжнародної торгівлі та права Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

УДОВЕНКО Максим

E-mail: M.Udoenko.FMTP.293.20.m@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0002-5505-9881

бакалавр міжнародного права Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРІОРИТЕТІВ

Проаналізовано генезу формування міжнародно-правових норм щодо діяльності транснаціональних корпорацій, виокремлено пріоритети міжнародної спільноти на певних історичних періодах. Спрогнозовано ключові завдання щодо регулювання діяльності транснаціональних корпорацій.

Ключові слова: транснаціональна корпорація, права людини, Організація Об'єднаних Націй, корпоративна відповідальність.

Постановка проблеми. Забезпечення корпоративної відповідальності транснаціональних корпорацій (ТНК), обмеження їх впливу на суверенітет держав, світову економіку та міжнародні відносини перебувають у центрі уваги міжнародної спільноти впродовж останніх 60 років. Водночас фокус уваги постійно змінюється від суто економічних аспектів до проблематики захисту прав людини, гендерної рівності та використання штучного інтелекту, участі ТНК у досягненні цілей сталого розвитку. Це є наслідком стабільно значного впливу ТНК на соціально-економічну, політичну, фінансову та екологічну ситуацію у приймаючих державах, удосконалення схем мінімізації бази оподаткування, уникнення юридичної відповідальності тощо. Неспроможність національного

© Гончарова Ю., Удовенко М., 2021

законодавства впливати на ТНК з метою недопущення негативних наслідків їхньої діяльності на державні інтереси не піддається сумніву, саме тому увага міжнародної спільноти концентрується на формуванні міжнародно-правових важелів впливу, які були б адекватні актуальним викликам з боку ТНК. Також правовий статус ТНК у міжнародному праві став окремою темою наукових дискусій, які серед іншого стосувалися впливу ТНК на суверенітет держав [1]. Диджиталізація, глобалізація та сучасні імперативи формування глобальних ланцюгів вартості актуалізують тематику взаємовідносин міжнародної спільноти та ТНК, що зі свого боку потребує ретроспективного аналізу, виокремлення та обґрунтування окремих етапів формування таких відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Юридичні дослідження з проблематики діяльності ТНК регулярно з'являються в науковій періодичній літературі, публікуються окремими виданнями. Зокрема еволюції міжнародного права у сфері регулювання ТНК присвячено праці Е. Лім [2] та Дж. Бейр [3], комплексне дослідження правового статусу ТНК у міжнародному праві провели Я. Вутерс та А.-Л. Чане [4].

Серед вітчизняних науковців тематику ТНК вивчала Н. Погорецька [5], яка 2013 року аналізувала вже неактуальну Конвенцію СНД про транснаціональні корпорації. Водночас особливої уваги заслуговує коментар до Керівних принципів щодо бізнесу та прав людини за загальною редакцією О. Уварової [6].

Цікавою є й праця Т. Морана, в якій розглянуто результати діяльності Комісії ООН з транснаціональних корпорацій та Центру ООН з транснаціональних корпорацій (*UNCTC*) [7].

Також зауважимо, що комплексного аналізу еволюції міжнародно-правового регулювання ТНК через призму пріоритетів міжнародної спільноти не зроблено, що обґрунтовує актуальність нашого дослідження.

Мета статті – проаналізувати генезу взаємовідносин ТНК та міжнародної спільноти через призму пріоритетів міжнародної спільноти на певних історичних етапах.

Матеріали та методи. Нормативною базою дослідження стали документи ООН, рішення Міжнародного суду ООН. Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання.

Результати дослідження. У наукових джерелах, документах міжнародних організацій зустрічається використання *термінів* «транснаціональна корпорація», «мультинаціональне підприємство», «мультинаціональна корпорація», «глобальна корпорація», «група мультинаціональних компаній», що ускладнює визначення об'єкта міжнародно-правового регулювання та характеризує певні відмінності в підходах до розуміння підприємств, які здійснюють свою діяльність у більш як двох державах.

ООН наразі у своїй діяльності застосовує термін «транснаціональні корпорації», яким ми й оперуватимемо у нашому дослідженні. Однією з перших наукових дефініцій терміну ТНК вважають визначення К. Шміттхоффа, опубліковане у 1971 р., зокрема «комбінація компаній

різних національних юрисдикцій, пов'язаних участю в акціонерному капіталі, управлінським контролем чи договорами, які становлять господарюючу одиницю»¹ [8]. Це визначення не втратило актуальності впродовж 50 років та містить ключові ознаки ТНК.

Проект Кодексу поведінки ТНК [9] характеризує транснаціональну корпорацію як «підприємство державної, приватної або змішаної форми власності, що включає суб'єкти у двох або більше країнах, незалежно від правової форми та сфер діяльності цих суб'єктів, яке діє в рамках системи прийняття рішень, дозволяючи узгоджену політику та спільну стратегію через один або кілька центрів прийняття рішень, в яких суб'єкти господарювання пов'язані між собою власністю чи іншим способом, що один або декілька з них можуть мати можливість значного впливу на діяльність інших, зокрема, при обміні знаннями, ресурсами та розподілі відповідальності».

Згодом підхід до формулювання дефініції ТНК у документах ООН став лаконічнішим: «Господарюючий суб'єкт, що діє в більш ніж одній країні, або сукупність господарюючих суб'єктів, що діють у двох або більше країнах – незалежно від їх правової форми, незалежно від країни реєстрації чи країни, де проводиться діяльність, індивідуальна чи колективна» [10].

Юридично обов'язковий інструмент міжнародного права прав людини з регулювання діяльності транснаціональних корпорацій та інших бізнес-утворень, оприлюднений у 2018 р., оперує поняттям «бізнес-активність транснаціонального характеру» – будь-яку спрямовану на отримання прибутку економічну діяльність, у тому числі, але не тільки, виробничу або комерційну діяльність, що здійснює фізична або юридична особа, а також діяльність, яка проводиться за допомогою електронних засобів, що містить дії, осіб чи вплив двох або більше національних юрисдикцій [6].

Варто зауважити, що первинним терміном, який використовувався ООН, є саме «мультинаціональна корпорація» – підприємства, що володіють і контролюють виробничі потужності чи надання послуг поза межами держави базування» [11]. Перехід до застосування терміну «транснаціональна корпорація» пояснюється бажанням підкреслити транскордонну діяльність відповідної корпорації та виокремити її від «багатонаціональної корпорації», що перебуває у власності та під контролем суб'єктів господарювання декількох держав [4].

Водночас використання терміну «мультинаціональна корпорація» є характерним для документів Міжнародної організації праці, Організації економічного співробітництва та розвитку, водночас остання оперує також терміном «група мультинаціональних компаній», тобто компанії, що розташовані у різних економіках, під контролем чи впливом одного власника, де б він не був розташований [13].

ЮНКТАД регулярно представляє свій «індекс транснаціональності», який розраховується як середнє арифметичне з таких трьох

¹ Усі цитати з іншомовних джерел наведено в перекладі авторів статті.

коефіцієнтів: «іноземні активи до загальної суми активів, іноземні продажі до загального обсягу продажів та іноземна зайнятість до загальної зайнятості». Тож вирішальні фактори вбачаються в розташуванні активів, продажів і зайнятості. Крім того, можна додати ще й національність ради директорів та акціонерів, орієнтацію на світові ринки та включення в наднаціональний статут [14].

Дослідники проблематики ТНК погоджуються з тим, що відмінності між змістом понять «мультинаціональна корпорація» і «транснаціональна корпорація» не є принциповими та не є предметом ані наукових, ані прикладних дискусій [14], й пропонують зосередитися на характеристиках і впливі ТНК, їхніх відмінностях від «внутрішніх» корпорацій та пошуку ефективних важелів регуляторного впливу.

Невідповідність інструментів міжнародного права реальному впливу транснаціональних корпорацій визнана Міжнародним судом ООН ще у 1970 р. у рішенні щодо справи *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited* [13]. Зокрема суд вказав, що, «беручи до уваги важливі події останнього півстоліття, зростання іноземних інвестицій та розширення міжнародної діяльності корпорацій, зокрема холдингових компаній, які часто є багатонаціональними, та враховуючи характер зростання інтересів держави, на перший погляд може здатися дивним, що еволюція права не пішла далі і що жодні загальновизнані норми в цьому питанні не викристалізувались на міжнародній площині».

Невпинний розвиток і збільшення обсягів ТНК, усвідомлення *загроз*, яку вони являли для держав, що розвиваються, викликали значну стурбованість міжнародної наукової спільноти протягом другої половини ХХ ст., оскільки цей новий тип корпорацій вважався здатним підірвати суверенітет держав.

Як влучно зазначили автори дослідження «Соціологічний інституціоналізм та світове суспільство», міжнародна наукова спільнота намагається пояснити дифузію глобальних інституцій між країнами, попри відсутність глобального регуляторного гегемона та в умовах різного внутрішнього контексту [15].

Своєю чергою Я. Вутерс та А.-Л. Чане зосереджують увагу на нездатності національного законодавства адекватно реагувати на виклики, які ставлять ТНК і виокремлюють *тенденції творення міжнародно-правових норм*, що стосуються ТНК: по-перше, міжнародна спільнота, визнаючи корисні наслідки міжнародного бізнесу, доклала зусиль, щоб забезпечити компаніям стабільне середовище, надавши їм права відповідно до міжнародних інвестицій і міжнародного законодавства про права людини. По-друге, реагуючи на неодноразові повідомлення про причетність ТНК до порушень прав людини, серйозних збитків навколишньому середовищу та злочинів, низка ініціатив спрямована на притягнення компаній до відповідальності за міжнародним правом прав людини, охорони навколишнього середовища та міжнародним кримінальним правом [4].

Також ці автори зауважують, що ТНК можуть безпосередньо впливати на права людини в суспільствах, де вони працюють, наприклад, працевлаштовуючи дітей, використовуючи примусову працю або території корінних народів без їхньої згоди, застосовуючи дискримінаційну політику підбору кадрів, чи завдаючи шкоди навколишньому середовищу й тим загрожуючи життю та здоров'ю людей. ТНК також можуть побічно заподіяти шкоду, якщо створюють для державних органів стимули порушувати права людини в комерційних цілях або якщо підтримують режими, що порушують права людини, забезпечуючи інфраструктуру, фінансові засоби або міжнародний авторитет [4]. Усі зазначені аспекти актуалізують потребу у виробленні норм міжнародного права щодо ТНК.

Нормотворча діяльність груп держав і міжнародних організацій щодо ТНК з перемінною активністю триває вже близько 60 років, показуючи зміни пріоритетів, появу нових викликів і позицію найвпливовіших держав світу. Тож у цьому дослідженні спробуємо виокремити та обґрунтувати окремі етапи.

Перший етап. Період 1960–1970 рр. відзначився актуалізацією проблематики ТНК у міжнародних і внутрішньодержавних відносинах, намаганнями держав, що розвиваються, спонукати міжнародну спільноту, насамперед Організацію Об'єднаних Націй, до вироблення міжнародно-правових інструментів зі стримання ТНК, регулювання порядку здійснення іноземних інвестицій. Офіційним стартом діяльності ООН щодо ТНК можна вважати 1972 р., коли Економічна та Соціальна Рада ООН звернулися з резолюцією до Генерального секретаря ООН щодо створення «групи вибраних осіб... для вивчення ролі та впливу мультинаціональних корпорацій на процеси розвитку держав, насамперед тих, що розвиваються, а також на ускладнення міжнародних відносин...».

Держави, що розвиваються, зокрема група держав G77, вбачали розв'язування проблеми нездатності національного законодавства та слабкості владного апарату для утримання діяльності ТНК у національних інтересах шляхом залученням впливу ООН. Так, у 1974 р. ухвалено Декларацію про встановлення нового міжнародного економічного порядку [16], яка закликала до «регулювання та нагляду за діяльністю транснаціональних корпорацій шляхом вжиття заходів в інтересах національних економік країн, де такі транснаціональні корпорації діють на основі повного суверенітету цих країн». Програма дій щодо встановлення Нового світового економічного порядку (частина V «Регулювання та контроль над діяльністю транснаціональних корпорацій») передбачала необхідність створення, прийняття та імплементації міжнародного кодексу поведінки транснаціональних компаній з метою:

- запобігання втручанню у внутрішні справи держав, у яких вони здійснюють свою діяльність і попередження їхньої співпраці з расистськими режимами та колоніальними адміністраціями;

- регулювання їхньої діяльності у приймаючих державах задля викорінення обмежувальних ділових практик і погодження з національними планами розвитку держав, що розвиваються;
- регулювання виведення прибутків транснаціональних корпорацій тощо [17].

Також у 1974 р. утворено Центр ООН з питань транснаціональних корпорацій (*The United Nations Centre on Transnational Corporations*). Тоді й почалася робота щодо узгодження тексту та юридичного статусу Кодексу поведінки ТНК, що проявило діаметрально протилежні погляди розвинутих держав і держав, що розвиваються, на проблематику транснаціональних компаній. Зауважимо, що у 1992 р. Генеральний секретар ООН визнав, що консенсус щодо Кодексу поведінки ТНК є неможливим, і діяльність ООН щодо транснаціональних компаній передано до сфери відання ЮНКТАД.

Е. Лім відзначає, що цей період характеризувався протистоянням інтересів саме держав, що розвиваються, та розвинених держав щодо регулювання діяльності ТНК, до того ж подальші періоди характеризувалися залученням до процесу обговорень та прийняття міжнародно-правових норм неурядових міжнародних організацій, безпосередньо транснаціональних корпорацій, органів ООН [2].

Другий етап. Період 1970–1990 рр. характеризувався зниженням активності міжнародної спільноти щодо регулювання діяльності ТНК та актуалізацією питань впливу ТНК на екологічну ситуацію у приймаючих державах. Урешті-решт міжнародні та внутрішні події послабили коаліцію країн, що розвиваються. Швидке зростання цін на нафту та світова рецесія наприкінці 70-х років призвели до втрати актуальності участі у міжнародній політиці. Зокрема боргова криза в Латинській Америці, що розпочалася у Мексиці в 1982 р., привернула увагу урядів до внутрішніх проблем, як-от реструктуризація комерційних банківських позик та інші дефляційні заходи. Країни, що розвиваються, також стали сприйнятливішими до іноземних інвестицій та більше не розглядали Новий міжнародний економічний порядок як практичний засіб досягнення економічного розвитку [2].

Водночас ООН більш опікувалася питаннями охорони довкілля, зокрема у доповіді Брундленда (1987 р.) наголошено на впливі транснаціональних корпорацій на навколишнє природне середовище та безпосередньому зв'язку діяльності ТНК щодо досягнення цілей сталого розвитку [18]. У тексті доповіді зауважується, що ТНК відіграють важливу роль як власники або партнери у спільних підприємствах, та як постачальники технологій у гірничодобувній і виробничій галузях у багатьох країнах, що розвиваються, особливо в екологічно чутливих областях, зокрема виробництво нафти, хімікатів, металів, паперу та автомобілів. Вони також домінують у світовій торгівлі багатьма сировинними товарами. На великі промислові підприємства, а саме ТНК, покладається особлива відповідальність. Вони є джерелом дефіцитних технічних навичок і повинні прийняти найвищі практичні стандарти

безпеки та охорони здоров'я та взяти на себе відповідальність за безпечне проектування заводів і технологічних процесів, а також за навчання персоналу. ТНК також мають запровадити аудит навколишнього середовища та безпеки своїх заводів, відповідно до стандартів інших дочірніх підприємств, а не тільки згідно з вимогами до місцевих компаній, які можуть бути менш жорсткими.

Третій етап. Глобальний договір ООН (2000 р.) та зміщення фокусу уваги до соціальної відповідальності ТНК. Відображаючи загальні глобальні зміни уваги як до питань корпоративної відповідальності, так і до зростаючого впливу неурядових організацій у міжнародних відносинах, Глобальний договір наголошував на трансцендентних соціальних цілях, волонтаризмі та співпраці. За підтримки ТНК і відсутності опозиції з боку держав – членів ООН успішно створено регулятивну основу, що згодом розповсюдилася як частина більшого глобального руху корпоративної відповідальності [2].

Слушним видається зауваження Д. Колемана щодо взаємозв'язку Кодексу поведінки ТНК та Глобального договору: «Дивовижним результатом є те, що Кодекс поведінки ТНК, який, очевидно, був вилучений з порядку денного ООН у 1996 р., повернувся так швидко у формі Глобального договору. Із завершенням спроб створити жорсткий кодекс міркування ООН щодо діяльності ТНК могли б навічно зникнути з її порядку денного. Попри те, що учасники та процес кардинально змінилися, нормативний Кодекс поведінки, безсумнівно, є попередником добровільного Глобального договору» [19].

Четвертий етап. Включення зобов'язань ТНК до цілей сталого розвитку. Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р. [20] містить окремий пункт 12.6 щодо ТНК та зауважує на необхідності заохочувати компанії, особливо великі та транснаціональні, до запровадження моделей ведення бізнесу на засадах сталості та включення інформації про їхнє впровадження до своєї звітності.

П'ятий етап. Увага до забезпечення прав людини при діяльності ТНК є предметом активної роботи органів ООН протягом останніх 20 років, до того ж доволі показовим є той факт, що прийняття міжнародно-правових норм щодо зобов'язань та відповідальності ТНК завжди було проблематичним та дискусійним. Так, 2003 р. Підкомісія ООН із сприяння та захисту прав людини розробила проєкт Норм щодо відповідальності ТНК та інших господарських підприємств щодо прав людини [10]. Новітнім був підхід у регламентуванні відносин транснаціонального бізнесу та ТНК, адже на відміну від поширеної «добровільної моделі» текст Норм встановлював «недобровільний» і комплексний механізм, що створював безпосередні зобов'язання для ТНК та передбачав моніторинг недержавними суб'єктами (неурядовими організаціями та самими ТНК). Текст норм залишився тільки у статусі проєкту, а роботу над ним припинено 2005 р. [21]. Проте проєкт Норм став підґрунтям для розробки документів, зокрема Керівних принципів з питань бізнесу та прав людини (прийняті 2011 р.) та «Юридично обов'язкового інстру-

менту міжнародного права прав людини з регулювання діяльності транснаціональних корпорацій та інших бізнес-утворень» (2018 р.).

Шостий етап. У 2018 р. Міжурядова робоча група відкритого складу щодо ТНК та інших підприємств стосовно прав людини оприлюднила текст проєкту (Нульовий проєкт) «Юридично обов'язковий інструмент міжнародного права прав людини з регулювання діяльності транснаціональних корпорацій та інших бізнес-утворень». Безпосередньою метою цього міжнародного документа є посилення поваги, сприяння, захисту і здійснення прав людини у контексті бізнес-активності транснаціонального характеру, «забезпечення ефективного доступу до правосуддя та засобів захисту жертв порушень прав людини в контексті бізнес-активності транснаціонального характеру, а також запобігання таким порушенням. Високу актуальність забезпечення прав людини в діяльності ТНК підтверджує й ст. 9: «Держави-учасниці гарантують у своєму національному законодавстві, що всі особи, які займаються підприємницькою діяльністю транснаціонального характеру на території такої Держави-учасниці або в інший спосіб знаходяться під її юрисдикцією чи контролем, мають взяти на себе зобов'язання належної обачності (*due diligence*) упродовж усього періоду такої підприємницької діяльності, беручи до уваги потенційний вплив на права людини у зв'язку з розміром, характером, контекстом і ризиком, пов'язаним з підприємницькою діяльністю». До того ж положення ст. 10 передбачають зобов'язання держав-учасниць передбачити у національному праві кримінальну, цивільну або адміністративну відповідальність фізичних та юридичних осіб (виділено автором) за порушення прав людини, що допущено в межах їхньої підприємницької діяльності транснаціонального характеру [6].

Ще одним пріоритетом у тематиці прав людини та ТНК стало питання гендерної рівності, зокрема 2019 р. опубліковано Доповідь Робочої групи з питань прав людини та транснаціональних корпорацій та інших підприємств, що надано Раді ООН з прав людини – «Гендерний вимір Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини» (Доповідь про гендерний вимір).

Сьомий етап. Бурхливий розвиток використання штучного інтелекту, зокрема й ТНК, ставить завдання щодо пошуку адекватного регулювання як для держав, так і для міжнародної спільноти, саме тому лунають думки щодо розробки спеціальної міжнародної угоди в рамках ООН. Логічним розвитком положень Нульового проєкту має стати розробка нового спеціального договору, за яким держави-учасники матимуть прийняти відповідне національне законодавство щодо застосування ТНК технологій штучного інтелекту. На думку Е. Шварца, є два критичні обмеження щодо запровадження відповідальності ТНК за використання штучного інтелекту у шкідливий для суспільства спосіб: по-перше, масштаби реального впливу технології не завжди відомі до випуску технології, що ускладнює точне розуміння об'єкта регулювання; по-друге, важко оцінити ефективні засоби правового захисту від можливої шкоди, спричиненої такими технологіями [22].

Восьмий етап. Оподаткування ТНК у державах здійснення господарської діяльності. У червні–липні 2021 р. G7 [23] та G20 [24] послідовно підтримали ініціативу ОЕСР [25] щодо запровадження глобального мінімального податку для транснаціональних корпорацій як відповіді на цифровізацію та глобалізацію світової економіки. Зокрема, документ ОЕСР «Заява про двокомпонентне рішення для розв’язування податкових проблем, що виникають завдяки цифровізації економіки» передбачає, що найбільші та найприбутковіші ТНК сплачуватимуть податки в країнах, де здійснюють господарську діяльність, а не тільки в країнах, де зареєстровані штаб-квартири ТНК. Так, 20 % прибутку ТНК, який перевищує 10 % маржі прибутку, будуть перерозподілятися та оподатковуватися в країнах здійснення господарської діяльності. Інший компонент передбачає запровадження у країнах 15 % глобального мінімального корпоративного податку, що забезпечить рівні умови для вітчизняних компаній і ТНК, а також обмежуватиме ухилення від сплати податків. Зазначені нововведення спрямовані на справедливіший перерозподіл податків, що сплачуються ТНК, забезпечення цілей сталого розвитку у державах, де ТНК здійснюють господарську діяльність.

Висновки. Феномен ТНК залишається одним з імперативів розвитку міжнародного права та предметом діяльності міжнародних урядових і неурядових організацій. У результаті проведеного дослідження виокремлено певні етапи генези розробки, обговорення та прийняття міжнародних правових норм, що стосуються діяльності ТНК. Можна стверджувати, що пріоритети міжнародної спільноти поступово змінюються в бік більшої комплексності – від проблематики суто соціально-економічної ситуації у державах, що розвиваються, до ролі ТНК у досягненні Цілей сталого розвитку, з особливим фокусом на охорону та захист прав людини у діяльності ТНК.

Показовим є те, що значна частина зусиль органів ООН з міжнародно-правового регулювання діяльності ТНК залишилася лише у вигляді проєктів, що свідчить про антагоністичні позиції держав; проте прослідковується очевидна тенденція, що кожен подальший проєкт містить напрацювання попередніх, тому такий «накопичувальний ефект» проявився у Юридично обов’язковому інструменті міжнародного права прав людини з регулювання діяльності транснаціональних корпорацій та інших бізнес-утворень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Voon T. (1999). Multinational enterprises and state sovereignty under international law. *Adelaide Law Review*, 21(2), 219-252.
2. Lim Alwyn. «Global Fields, Institutional Emergence and the Regulation of Transnational Corporations». *Social Forces*, Vol. 99, no. 3, Oxford University Press, 2021, pp. 1060-85, DOI:10.1093/sf/soaa038.

3. Jennifer Bair (2007) From the Politics of Development to the Challenges of Globalization, *Globalizations*, 4:4, 486-499, DOI:10.1080/14747730701695745.
4. Wouters Jan and Chané Anna-Luise, *Multinational Corporations in International Law* (December 1, 2013). KU Leuven Working Paper No. 129, URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2371216>.
5. Погорецька Н. В. Щодо правового регулювання транснаціональних корпорацій. *Юрист України*. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2013_4_11.
6. Керівні принципи щодо бізнесу і прав людини: Реалізація Рамкової програми Організації Об'єднаних Націй «Захист, повага і засоби захисту». Переклад: Катерина Буряковська, Юлія Разметаєва, Олена Уварова, Дмитро Філіпський. За заг. ред. Олени Уварової. Харків: Право, 2018. 80 с.
7. Moran T. H. (2009). The United Nations and transnational corporations: A review and a perspective. *Transnational Corporations*, 18(2), 91–112. DOI: 10.18356/8cbf8f8c-en.
8. Clive Schmitthoff, «Multi-National Enterprises». (1971). 121(2). *New Law Journal*. 1053.
9. Code of Conduct on Transnational Corporations. UN. Economic and Social Council (1987, 1st sess. : New York). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/156251>.
10. Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights (2003 U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/2003/12/Rev.2), URL [http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.Sub.2.2003.12.Rev.2.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/E.CN.4.Sub.2.2003.12.Rev.2.En?Opendocument).
11. Report of the Group of Eminent Persons to Study the Impact of Multinational Corporations on Development and on International Relations (1974) UN Doc E/5500/Rev.1, ST/ESA/6, 25.
12. OECD. Glossary of foreign direct investment terms and definitions URL: <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/2487495.pdf>.
13. *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, arrêt, C.I.J. Recueil 1970*, p. 3. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/50/050-19700205-JUD-01-00-EN.pdf>.
14. Calliess Galf-Peter (2011) «Introduction: Transnational Corporations Revisited», *Indiana Journal of Global Legal Studies*: Vol. 18, Iss. 2, Article 1.
15. Schofer Evan, Ann Hironaka, David John Frank and Wesley Longhofer. (2012). «Sociological Institutionalism and World Society». In *The Wiley-Blackwell Companion to Political Sociology*, edited by Amenta, Edwin, Nash, Kate, Scott, Alan, pp. 57-68. Oxford: Blackwell Publishing.
16. Декларация об установлении нового международного экономического порядка. Резолюция 3201 (S-VI) от 1 мая 1974 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_339#Text.
17. Programme of Action on the Establishment of a New International Economic Order. UN. General Assembly (6th special sess. 1974). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/218451>.
18. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.
19. Coleman D. (2003) The United Nations and transnational corporations: from an inter-state to a «beyond-state» model of engagement, *Global Society*, 17(4), pp. 339-357.

20. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>.
21. Bachmann Sascha-Dominik, Oliver Vladimir and Miretski Pini Pavel. Global Business and Human Rights – The UN «Norms on the Responsibility of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights» – A Requiem (November 12, 2011). Deakin Law Review, Vol. 17, No. 1, 2012. URL: <https://ssrn.com/abstract=1958537> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1958537>.
22. Schwarz E. C. (2019). Human vs. machine: framework of responsibilities and duties of transnational corporations for respecting human rights in the use of artificial intelligence. *Columbia Journal of Transnational Law*, 58(1), 232-278.
23. G7 Finance Ministers and Central Bank Governors Communiqué updated 5 June, 2021. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/g7-finance-ministers-meeting-june-2021-communicue/g7-finance-ministers-and-central-bank-governors-communicue>.
24. G20 Third Finance Ministers and Central Bank Governors meeting Communiqué 9-10 July 2021 URL: <https://www.g20.org/wp-content/uploads/2021/07/Communique-Third-G20-FMDBG-meeting-9-10-July-2021.pdf>.
25. OECD (2021) Addressing the tax challenges arising from the digitalisations of the economy URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/brochure-addressing-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-july-2021.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2021.

Honcharova Yu., Udovenko M. Regulating the activities of transnational corporations: evolution of priorities.

Background. *The legal status of TNCs in international law has become a separate topic of scientific discussions, which, among other things, concerned the influence of TNCs on the sovereignty of states. Digitalization, globalization and modern imperatives of formation of global value chains actualize the subject of relations between the international community and TNCs, which requires retrospective analysis, separation and substantiation of certain stages of formation of such relations.*

An analysis of recent research and publications has revealed that a comprehensive analysis of the evolution of international legal regulation of TNCs through the prism of the priorities of the international community has not been conducted, which determines the relevance of the study.

The aim of the article is to analyze the genesis of the relationship between TNCs and the international community through the prism of the priorities of the international community at certain historical stages.

Materials and methods. *The normative basis of the study were UN documents, decisions of the UN International Court of Justice. The methodological basis of the study is general scientific and special legal methods of cognition.*

Results. *The existing definitions of the terms «transnational corporation», «multinational enterprise», «multinational corporation», «global corporation», «group of multinational companies» in various documents of international law are considered. The genesis of the formation of international legal norms on the activities of transnational corporations is analyzed, the priorities of the*

international community in certain historical periods are highlighted. Key tasks for regulating the activities of transnational corporations are forecasted.

Conclusion. *The phenomenon of TNCs remains one of the imperatives in the development of international law and the subject of activity of international governmental and non-governmental organizations. It is established that the priorities of the international community are gradually changing in the direction of complexity - from the purely socio-economic situation in developing countries to the role of TNCs in achieving the Sustainable Development Goals, with special focus on protection of human rights in the activities of TNCs.*

Keywords: transnational corporation, human rights, United Nations, corporate responsibility.

REFERENCES

1. Voon, T. (1999). Multinational enterprises and state sovereignty under international law. *Adelaide Law Review*, 21(2), 219-252 [in English].
2. Lim, Alwyn (2021) «Global Fields, Institutional Emergence and the Regulation of Transnational Corporations». *Social Forces*, (Vol. 99), 3. Oxford University Press. DOI:10.1093/sf/soaa038 [in English].
3. Jennifer, Bair (2007). From the Politics of Development to the Challenges of Globalization, *Globalizations*, 4:4, 486-499. DOI:10.1080/14747730701695745 [in English].
4. Wouters, Jan, & Chané, Anna-Luise (2013). Multinational Corporations in International Law (December 1, 2013). *KU Leuven Working Paper*, 129. Retrieved from DOI: 10.2139/SSRN.2371216 [in English].
5. Pogorec'ka, N. V. (2013). Shhodo pravovogo reguljuvannja transnacional'nyh korporacij. [Regarding the legal regulation of transnational corporations]. *Juryst Ukrainy – Lawyer of Ukraine*, 4. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2013_4_11 [in Ukrainian].
6. Uvarova, O. (2018). Kerivni pryncypy shhodo biznesu i prav ljudyny: Realizacija Ramkovoji programy Organizaciji Ob'jednanyh Naciy «Zahyst, povaga i zasoby zahystu» [Business and human rights Guidelines: Implementation of the United Nations Framework Program on «Protection, Respect and Remedies»]. Harkiv: Pravo [in Ukrainian].
7. Moran, T. H. (2009). The United Nations and transnational corporations: A review and a perspective. *Transnational Corporations*, 18(2), 91-112. Retrieved from <https://doi.org/10.18356/8cbf8f8c-en> [in English].
8. Clive, Schmitthoff (1971). «Multi-National Enterprises» *New Law Journal*, 121(2) [in English].
9. Code of Conduct on Transnational Corporations. UN. Economic and Social Council (1987, 1st sess. : New York). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/156251> [in English].
10. Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights (2003 U.N. Doc. E/CN.4/Sub.2/2003/12/Rev.2), Retrieved from [http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.CN.4.Sub.2.2003.12.Rev.2.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/(Symbol)/E.CN.4.Sub.2.2003.12.Rev.2.En?Opendocument) [in English].
11. Report of the Group of Eminent Persons to Study the Impact of Multinational Corporations on Development and on International Relations (1974). UN Doc Retrieved from E/5500/Rev.1, ST/ESA/6, 25 [in English].

12. OECD. Glossary of foreign direct investment terms and definitions. Retrieved from <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/2487495.pdf> [in English].
13. *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, arrêt, C.I.J. Recueil 1970*. Retrieved from <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/50/050-19700205-JUD-01-00-EN.pdf> [in English].
14. Calliess, Grief-Peter (2011). «Introduction: Transnational Corporations Revisited», *Indiana Journal of Global Legal Studies*, (Vol. 18), (Issue 2, Article 1) [in English].
15. Schofer, Evan, Ann, Hironaka, David, John Frank & Wesley, Longhofer (2012). «Sociological Institutionalism and World Society». In *The Wiley-Blackwell Companion to Political Sociology*, edited by Amenta, Edwin, Nash, Kate, Scott, Alan, (pp. 57–68). Oxford: Blackwell Publishing [in English].
16. Deklaracyja ob ustanovleny novogo mezhdunarodnogo ekonomycheskogo porjadka. Rezoljucyja 3201 (S-VI) ot 1 maja 1974 goda [Declaration on the Establishment of a New International Economic Order. Resolution 3201 (S-VI) of 1 May 1974]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_339#Text [in Ukrainian].
17. Programme of Action on the Establishment of a New International Economic Order. UN. General Assembly (6th special sess. : 1974). Retrieved from <https://digitallibrary.un.org/record/218451> [in English].
18. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> [in English].
19. Coleman, D. (2003). The United Nations and transnational corporations: from an inter-state to a «beyond-state» model of engagement. *Global Society*, 17(4), 339-357 [in English].
20. Peretvorennya nashogo svitu: Porjadok dennyj u sferi stalogo rozvytku do 2030 r. [Transforming our world: The agenda in the field of sustainable development until 2030]. Retrieved from <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html> [in Ukrainian].
21. Bachmann, Sascha-Dominik, Oliver, Vladimir, & Miretski, Pini Pavel (2012). Global Business and Human Rights – *The UN «Norms on the Responsibility of Transnational Corporations and Other Business Enterprises with Regard to Human Rights» – A Requiem* (November 12, 2011). *Deakin Law Review*, (Vol. 17), 1. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=1958537> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1958537> [in English].
22. Schwarz, E. C. (2019). Human vs. machine: framework of responsibilities and duties of transnational corporations for respecting human rights in the use of artificial intelligence. *Columbia Journal of Transnational Law*, 58(1), 232-278 [in English].
23. G7 Finance Ministers and Central Bank Governors Communiqué updated 5 June, 2021. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/g7-finance-ministers-meeting-june-2021-communication/g7-finance-ministers-and-central-bank-governors-communication> [in English].
24. G20 Third Finance Ministers and Central Bank Governors meeting Communiqué 9-10 July, 2021, Retrieved from <https://www.g20.org/wp-content/uploads/2021/07/Communique-Third-G20-FMDBG-meeting-9-10-July-2021.pdf> [in English].
25. OECD (2021). Addressing the tax challenges arising from the digitalisations of the economy Retrieved from <https://www.oecd.org/tax/beps/brochure-addressing-the-tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-july-2021.pdf> [in English].